

Lokaal hitteplan

Gemeente Enschede

Juli 2024

Verantwoording

Titel	Lokaal hitteplan Gemeente Enschede
Opdrachtgever	Gemeente Enschede
Projectleider	Edwin van der Strate
Auteur(s)	Alisa van Gent, Jet van der Tol
Tweede lezer	Marieke van der Linde
Datum	19 juli 2024

Door:

Inhoud

1	Waarom een lokaal hitteplan?	4
1.1	Het wordt warmer	4
1.2	Gezondheidseffecten hitte	4
1.3	Lokaal Hitteplan Enschede	4
1.4	Leeswijzer	5
2	Wat is een lokaal hitteplan?	6
2.1	Aanleiding	6
2.2	Doel en uitgangspunten	6
2.3	Focus doelgroepen	7
2.4	Jaarlijkse cyclus	7
3	Welke acties horen bij hitte?	9
3.1	Acties per fase	9
3.2	Gezondheid, gebied en gebouw	9
3.3	De basisregels	10
3.4	Vorbereidingsfase	11
3.5	Voorwaarschuwingfase	14
3.6	Waarschuwingfase	16
3.5	Monitoring- en evaluatiefase	19
3.6	Preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloeding	20
3.7	Aandachtspunten	24
4	Hoe kun je mensen informeren?	26
4.1	Informatiemateriaal RIVM	26
4.2	Informatiemateriaal en ondersteuning Rode Kruis	26
4.3	Informatiemateriaal GGD	26

Bijlage 1

Hittekaarten Enschede

Bijlage 2

Proces opstellen lokaal hitteplan

Bijlage 3

Resultaten interviews

Bijlage 4

Projectblad hitteplan Pilot Menukaart Hitte

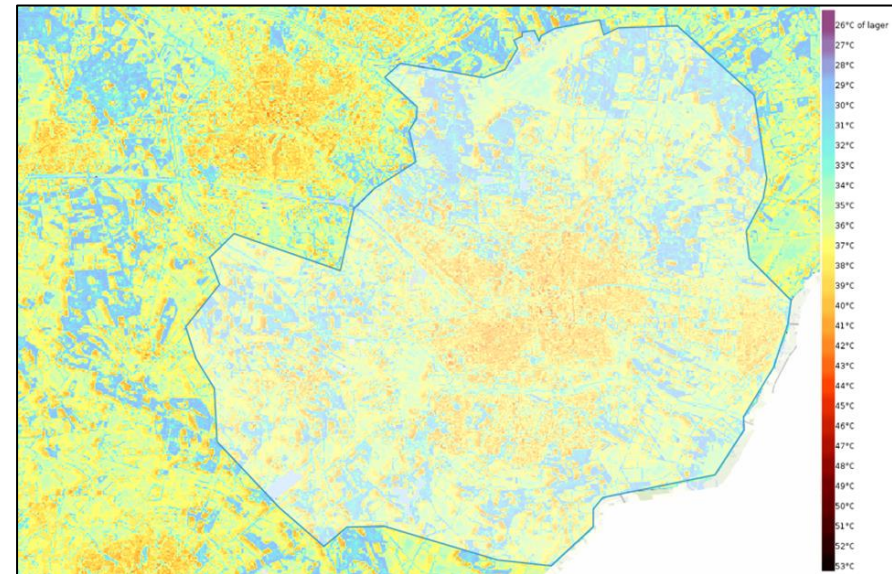
1 Waarom een lokaal hitteplan?

1.1 Het wordt warmer

Door klimaatverandering wordt het weer steeds extremer in Nederland. De afgelopen jaren zijn er meerdere hittestrecords gesneuveld. Zo was het jaar 2023 het warmste jaar in Nederland ooit gemeten¹. In dit jaar was het ongeveer 2,9°C warmer dan begin vorige eeuw (1901-1930, 8,9 °C). Naast dat de gemiddelde jaartemperatuur toeneemt, neemt ook de gemiddelde maximum temperatuur in de zomer toe en komen zomerse dagen met een maximumtemperatuur boven de 25 °C steeds vaker voor. De gevoelstemperatuur kan echter sterk verschillen van plek tot plek. Zo kan de gevoelstemperatuur op een warme zomerdag in de stad bijna 10 °C hoger zijn dan in het buitengebied. Deze verschillen zijn eveneens zichtbaar binnen de gemeente Enschede. Figuur 1.1. toont de gevoelstemperatuur binnen de gemeente in de huidige situatie. Het valt op dat de stedelijke gebieden een stuk warmer zijn dan de groenere, minder verstedelijkte gebieden. Meer informatie over hitte in de gemeente Enschede is te vinden in bijlage 1.

1.2 Gezondheidseffecten hitte

De hogere temperaturen hebben invloed op de kwaliteit van leven en de gezondheid van inwoners. Zo neemt tijdens warme periodes de kans op smog toe en kan een hoge zonkracht zorgen voor veroudering van de huid of zelfs leiden tot huidkanker. Ook kunnen je ogen beschadigen door te veel zonlicht. Daarnaast ervaart een groot deel van de mensen hittestress tijdens warme periodes. Hittestress kan zich uiten op allerlei verschillende manieren, zoals concentratieproblemen, hoofdpijn of huidproblemen. In extreme gevallen kan hittestress zelfs leiden tot sterfte. In hoeverre inwoners kwetsbaar zijn voor hitte hangt af van diverse factoren. Onder ander leeftijd, sociaal netwerk, onderliggende ziektes, en de locatie van en het type woning spelen een rol. Ouderen (vooral 75-plussers) vormen de grootste risicogroep voor hitte-

Figuur 1.1 Gevoelstemperatuur huidige situatie (Klimaat-effectatlas)

gerelateerde gezondheidsklachten. In het bijzonder alleenstaande thuiswonende ouderen. Enerzijds doordat zij een lagere dorstprikkel hebben, anderzijds doordat ze minder zelfredzaam zijn of onderliggende gezondheidsklachten hebben. Maar ook mensen met een chronische aandoening, dak- en thuislozen, (zeer) jonge kinderen en mensen met overgewicht lopen een verhoogd gezondheidsrisico. Daarnaast kunnen deelnemers aan intensieve buitenactiviteiten of (sport)evenementen gezondheidseffecten ondervinden, door oververhitting, verbranding of uitdroging.

1.3 Lokaal Hitteplan Enschede

De verwachting is dat het aantal warme periodes, en daarmee hittestress en de gerelateerde gezondheidsproblemen, in de toekomst toenemen als gevolg van klimaatverandering. Om als gemeente Enschede goed voorbereid te zijn

¹ De staat van ons klimaat 2023: warmste en natste jaar ooit gemeten (KNMI, 2023) <https://bit.ly/KNMI2023>

op warme periodes is daarom een lokaal hitteplan opgesteld. Het lokaal hitteplan Enschede is een gezamenlijk plan van diverse (maatschappelijke) organisaties (zie figuur 1.2 en bijlage 2 voor een beschrijving van het proces om te komen tot het lokale hitteplan). Het plan beschrijft de rol- en taakverdeling van betrokken organisaties tijdens de verschillende fases van een warme periode. Door op de hoogte te zijn van elkaars taken en actief samen te werken kunnen we als gemeenschap effectief reageren op warme periodes en de gezondheidsrisico's minimaliseren.

Figuur 1.2 Betrokken (maatschappelijke) organisaties bij het hitteplan Enschede

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het lokaal hitteplan verder toegelicht. De doelstellingen van het plan worden uiteengezet en de jaarlijkse cyclus van het hitteplan wordt toegelicht. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van alle afspraken die per fase zijn gemaakt. Ook worden overige aandachtspunten beschreven welke naar voren zijn gekomen in de bijeenkomst en gedurende het proces. Tenslotte geeft hoofdstuk 4 een overzicht van beschikbare informatie over het thema hitte.

2 Wat is een lokaal hitteplan?

2.1 Aanleiding

Er zijn verschillende aanleidingen voor de gemeente Enschede om samen met diverse organisaties in de gemeente een lokaal hitteplan op te stellen.

Nationaal Hitteplan

Het lokaal hitteplan volgt op het [Nationaal Hitteplan](#). Dit plan is in 2007 opgesteld en wordt actief als er een periode van aanhoudende hitte of extreem hoge temperaturen wordt verwacht. Met het Nationaal Hitteplan maakt het RIVM organisaties, professionals en vrijwilligers die betrokken zijn bij de zorgverlening aan ouderen en chronisch zieken extra alert op een aankomende periode van hitte. Organisaties kunnen zich bij het RIVM aanmelden, waarna zij een waarschuwing krijgen op het moment dat het Nationaal Hitteplan geactiveerd wordt. In het voorliggend plan wordt de boodschap van het Nationaal Hitteplan geconcretiseerd voor de gemeente Enschede.

Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)

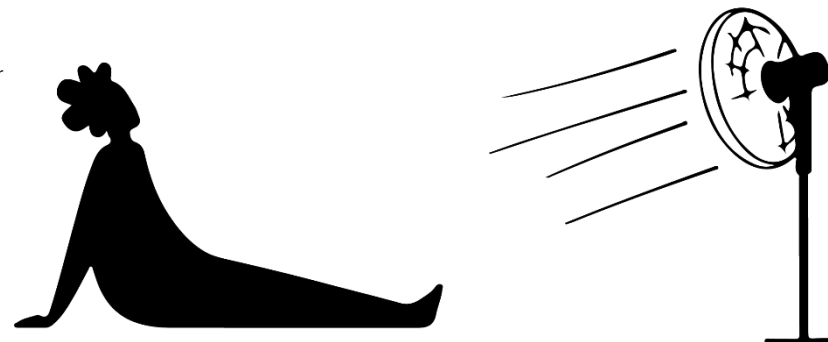
In februari 2023 hebben diverse gemeenten, GGD-en, zorgverzekeraars en het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) [het Gezond en Actief Leven Akkoord \(GALA\) ondertekent](#). Een van de beoogde resultaten is dat VWS en gemeenten inzetten op meer kennis en maatregelen om (kwetsbare) mensen zo goed mogelijk te beschermen tegen hitte, allergieën, infectieziekten en uv-straling. De gemeente Enschede geeft hier invulling aan door het opstellen van dit lokaal hitteplan.

Pilot Menukaart Hitte

Het voorliggend lokaal hitteplan focust zich op het aanpakken van hitte vanuit het gezondheid- en welzijnsdomein. Hitte vraagt echter om een bredere aanpak op zowel gebied (de omgeving), gebouw (woningen) als gezondheid. De gemeente Enschede werkt daarom aan een aanpak waar al deze drie thema's onderdeel van uit maken. In 2023 deed de gemeente mee aan de

Pilot [Menukaart Hitte](#). Aan deze pilot deden de gemeente en diverse maatschappelijke organisaties mee. Het opstellen van het lokaal hitteplan is een vervolg op deze pilot.

 Klik op de link voor
meer informatie

2.2 Doel en uitgangspunten

Het belangrijkste doel van het lokaal hitteplan is het beschermen van de inwoners van de gemeente Enschede tegen hitte. Om dit te bereiken geeft het plan inzicht in de rol- en taakverdeling van betrokken organisaties tijdens een warme periode. Ook helpt het bij de uitvoering van de reguliere taken en aanvullende (communicatie)maatregelen tijdens een warme periode. Daarnaast geeft het plan inzicht op welke plekken (achtergrond)informatie te verkrijgen is.

Om de doelstelling te behalen zijn de volgende uitgangspunten voor het lokaal hitteplan geformuleerd:

- Het lokaal hitteplan geeft inzicht in concrete maatregelen die gezondheids- en welzijnsrisico's beperken op korte en lange termijn;
- Het lokaal hitteplan geeft inzicht in rollen en taken voor de gemeente, de GGD en andere lokale (maatschappelijke) organisaties voorafgaand, tijdens en na een warme periode;
- Het lokaal hitteplan geeft inzicht in beschikbare kennis, informatie en benodigde middelen;

- Het lokaal hitteplan focust op maatregelen vanuit het thema gezondheid en welzijn, maar legt ook de koppeling met maatregelen vanuit de thema's gebied (omgeving) en gebouw (woningen);
- Het lokaal hitteplan focust op maatregelen voor een situatie met code geel of oranje en geeft een doorkijk naar een situatie met code rood.

2.3 Focus doelgroepen

Het lokaal hitteplan richt zich allereerst op alle inwoners van de gemeente Enschede. Aanvullend is er in het plan aandacht voor groepen in Enschede die extra kwetsbaar zijn bij extreme hitte. Het gaat om (thuiswonende) ouderen, jonge kinderen en dak- en thuislozen. Voor deze doelgroepen is extra aandacht in het lokaal hitteplan en zijn doelgroep specifieke acties opgenomen.

Ouderen vormen een grote demografische groep in de gemeente Enschede². Mensen boven de 75 jaar vormen de grootste kwetsbare groep. Dat komt omdat bij ouderen het lichaam minder controle heeft over de lichaamstemperatuur. Hun lichaam koelt daardoor minder goed af. Ook hebben ze minder snel dorst en drinken uit zichzelf vaak niet genoeg water.

Jonge kinderen zijn eveneens een kwetsbare groep tijdens periodes van hitte. Zij verliezen meer vocht dan volwassenen en zijn minder goed in staat aan te geven als ze klachten of dorst hebben. Het is daarnaast van belang is om jonge kinderen vanaf een vroege leeftijd te beschermen voor uv-straling.

Tot slot zijn ook **dak- en thuislozen** extra kwetsbaar voor warme perioden. Deze doelgroep kan minder gemakkelijk een verkoelende ruimte opzoeken (zoals een woning) en heeft vaker te maken met lichamelijke aandoeningen en/of verslavingen waardoor zij een verhoogd risico op oververhitting en uitdroging hebben. Ook hebben zij vaak geen sociaal netwerk om op terug te vallen.

2.4 Jaarlijkse cyclus

Het lokaal hitteplan is een dynamisch document, dat jaarlijks aangescherpt en waar nodig aangevuld wordt. Het opstellen, uitvoeren en aanscherpen van het lokaal hitteplan gaat volgens een jaarlijkse cyclus. Figuur 2.1 geeft de cyclus weer met verschillende fases.

Vorbereidingsfase

De voorbereidingsfase vindt meestal plaats tussen maart en mei. Tijdens deze fase bereiden organisaties zich voor op de komende zomer. In deze fase wordt kennis geactualiseerd en benodigde materialen voorbereid.

Voorwaarschuwingfase

In de fase die volgt, de voorwaarschuwingfase, maakt iedere organisatie zich klaar voor een mogelijke periode van hitte. De voorwaarschuwingfase start wanneer het RIVM een voorwaarschuwing melding af geeft. Deze melding komt een paar dagen voor een periode van hitte. Alle organisaties kunnen zich aanmelden voor de mailing van het nationaal hitteplan via [deze link](#). Een periode van hitte is voor het RIVM een periode van vier aansluitende dagen waarbij de temperatuur boven de 27 °C komt. Ook de nachttemperatuur en de luchtvochtigheid bepalen of het RIVM een (voor)waarschuwing afgeeft. De voorwaarschuwingfase vindt meestal plaats van juni tot september.

³ Kennispunt Twente. Leeftijdsgroepen (2023) <https://bit.ly/3JdyWJz>

Waarschuwingfase

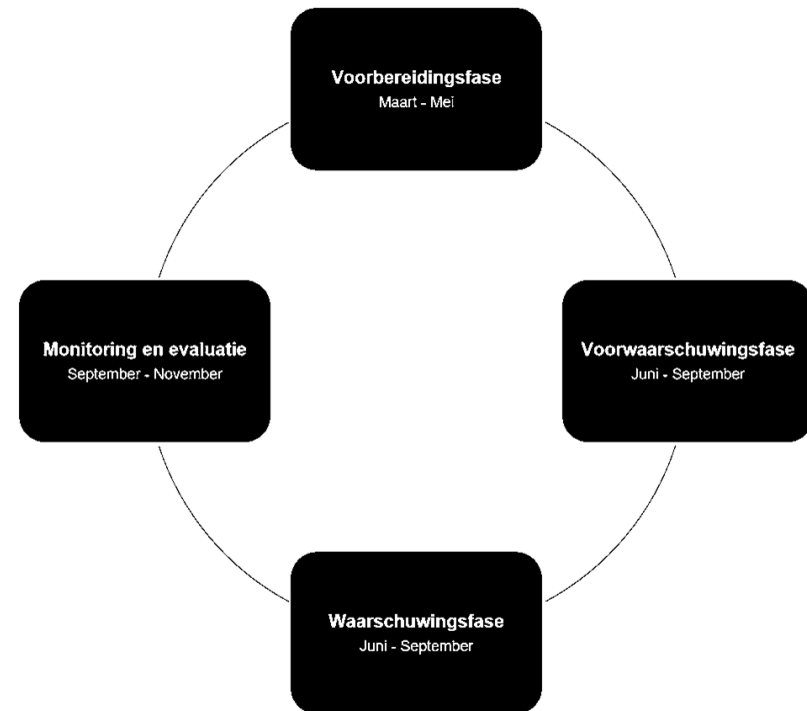
De waarschuwingfase wordt actief wanneer het RIVM een waarschuwing afgeeft voor een periode van hitte. Hiermee wordt de meest acute fase van het Nationale Hitteplan en het lokale hitteplan actief. Het waarschuwingssysteem van het Nationaal Hitteplan activeert dus ook de waarschuwingfase van het lokale hitteplan. Organisaties zetten zich in deze periode in om ongemak en hittestress te voorkomen.

Monitoring- en evaluatiefase

De laatste fase, de monitoring- en evaluatiefase, vormt de brug naar het volgende jaar, waarin dezelfde fasen worden doorlopen. In deze fase wordt teruggeblikt op voorgaande zomer. Hierin is aandacht voor de uitvoering van het hitteplan, de betrokken stakeholders en de kwetsbare doelgroepen. Wanneer wenselijk kan het actieplan uitgebreid worden met maatregelen, stakeholders of doelgroepen.

Preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloeding

Naast deze vier fasen is er ook de fase 'preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloeding'. Deze 'fase' richt zich op de sporen gebouw en omgeving en dus de lange termijn. Deze fase heeft daarom een langere doorlooptijd dan bovengenoemde fasen.

Figuur 2.1 Weergave fasen lokaal hitteplan

3 Welke acties horen bij hitte?

3.1 Acties per fase

Bij de verschillende fases in het hitteplan horen verschillende type acties. Dit hoofdstuk biedt een overzicht van alle acties en maatregelen die opgehaald zijn bij de betrokken organisaties (tabel 3.1). Per actie is opgenomen welke organisatie verantwoordelijk is voor de uitvoering daarvan. Meer informatie over het proces en de totstandkoming van de acties is opgenomen in bijlage 2, 3 en 4.

Tabel 3.1 Betrokken organisaties

Type organisatie	Betrokken organisaties
Gemeente	Gemeente Enschede
GGD	GGD
Rode Kruis	Rode Kruis
Ouderen- en zorginstellingen	De Posten, Liberein, Livio
Welzijnsorganisatie	Alifa
Scholen en kinderopvang	Humankind, Stichting Consent
Dak- en thuislozenopvang	Leger des Heils, Humanitas Onder Dak
Woningbouwcorporaties	De Woonplaats, Domijn, Ons Huis, SJHT, Veste Wonen
Veiligheidsregio	Veiligheidsregio Twente (VRT)
Huisartsen en ziekenhuizen	Spoedzorg Huisartsen Twente, Twentse Huisartsen Onderneming Oost Nederland (SHT-THOON)

3.2 Gezondheid, gebied en gebouw

Voor elke actie is aangegeven of het een actie vanuit het thema gebied, gebouw of gezondheid betreft.

Maatregelen vanuit het thema **gezondheid** zijn erop gericht om gezondheidsproblemen tijdens hitteperioden te beperken, met name bij kwetsbare groepen. Voorlichting speelt hierbij een centrale rol.

Maatregelen vanuit het thema **gebied** zijn gericht op de buitenruimte. De buitenruimte kan onderverdeeld worden in de openbare én private ruimte. Het doel van de maatregelen is om de omgevingstemperatuur in stedelijke gebieden te verminderen en een comfortabeler leefklimaat te creëren, met aangename gevoelstemperaturen en voldoende schaduw, vooral tijdens perioden van hitte.

Maatregelen aan en in het **gebouw** hebben als doel om de binnentemperatuur van gebouwen tijdens hitteperioden op een acceptabel niveau te houden om hittestress te voorkomen en het welzijn voor de bewoners of gebruikers van het gebouw te verbeteren.

3.3 De basisregels

Het RIVM heeft een aantal basisregels opgesteld om (de gevolgen van) hittestress te beperken (zie voorbeeld in Figuur 3.1, hoofdstuk 4 bevat meer informatiemateriaal). De hier onder opgesomde basisregels worden te allen tijde in acht genomen door de samenwerkingspartners. Zowel de doelgroep als eigen medewerkers worden op deze regels gewezen.

Herken de signalen

In onderstaande afbeelding zijn de drie meest voorkomende hitte gerelateerde gezondheidsproblemen genoemd: oververhitting, hitte-uitputting en hitteberoerte. De symptomen worden toegelicht, alsmede de acties die men kan ondernemen om het probleem te verkleinen. Samenwerkingspartners letten op deze signalen en nemen adequate actie bij herkenning van de signalen.

De basisregels

Drink voldoende
Drink water of thee. Ook als u geen dorst heeft, want senioren hebben minder dorstgevoel. Matig het gebruik van alcohol.

Houd uzelf koel
Blijf in de schaduw en beperk lichamelijke inspanning in de middag (tussen 12:00 en 18:00 uur).

Houd uw woning koel
Houd de zon en warmte zoveel mogelijk buiten de woning, bijvoorbeeld met zonwering ventilator of airconditioning.

Zorg voor elkaar
Let bij warm weer extra op mensen in uw omgeving die misschien uw hulp kunnen gebruiken.

Medicijnen en hitte
Medicijnen kunnen bij hitte tot gezondheidsklachten leiden als de water- en zouthuishouding in het lichaam wordt verstoord. Dit kan leiden tot uitdroging, weinig zweeten en onwel worden.

Oververhitting

Hoe herken je het?

- Vermoeidheid
- Concentratieverlies overdag
- Hoofdpijn
- Duizeligheid
- Spierpijn
- Opgezwollen enkels (oedeem)
- Jeukende blaasjes

Wat doe je:
Drink voldoende water, thee of koffie, ook als je geen dorst hebt. Doe rustig aan. Een voetenbad kan helpen tegen oververhitting en opgezwollen enkels. *Neem contact op met de huisarts als de klachten erger worden.*

Hitte-uitputting

Hoe herken je het?

- Flauwvallen
- Kramp
- Snelle hartslag
- Hevig zweeten
- Een bleke huid

Wat doe je:
Stop met wat je aan het doen bent en zoek een koele plek. Drink voldoende water of sportdrink in kleine slokjes. Koel je lichaam: neem een koude douche of met natte doeken. *Als de klachten niet minder worden, waarschuw dan een arts.*

Hitteberoerte

Hoe herken je het?

- Verhoogde lichaamstemperatuur van meer dan 39 graden.
- Hoge hartslag
- Misselijkheid
- Rode huid
- Meestal geen zweet
- Stuiptrekkingen
- Bewustzijnsverlies

Een hitteberoerte is levensbedreigend!
Bel 112 en volg de aanwijzingen van de hulpdiensten.

Figuur 3.1 Basisregels bij hitte en Aanpak bij oververhitting, hitte-uitputting en hitteberoerte (RIVM)

3.4 Voorbereidingsfase

Looptijd	Maart t/m mei
Start	Geïnitieerd door de gemeente Enschede, waarna partijen gezamenlijk afspraken maken voor het komende jaar
Focus	- Het verwerken van de evaluatie van vorig jaar; - Het 'up-to-date' brengen van de kennis over hitte en de negatieve gevolgen daarvan; - Het 'up-to-date' brengen van de contactgegevens van de aangesloten partners en het uitbreiden van het netwerk.

Onderstaande tabel geeft de afspraken voor deze fase weer.

Tabel 3.2 De afspraken en maatregelen voor de voorbereidingsfase

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
Alle organisaties		Opstellen gezamenlijk communicatie communicatieplan	De verschillende organisaties, mogelijk de communicatie adviseurs, stellen gezamenlijk een communicatieplan met bijbehorende "Enschedese" communicatiemiddelen per doelgroep. Zodat er vanuit de landelijke communicatie een maatwerk Enschede communicatie-uitwerking is. Zie hoofdstuk 7 voor al beschikbare communicatiemiddelen.	Alle inwoners (specifiek per doelgroep maken)
		Aanmelden voor mailinglijst	Alle organisaties kunnen zich aanmelden voor de mailing van het nationaal hitteplan via deze link aanmelden mailing RIVM .	Alle inwoners
Gemeente		Actualiseren contactgegevens wijkverenigingen en wijkkranten	Inventariseren contactgegevens wijkverenigingen en verantwoordelijken wijkkranten, zodat in volgende fasen informatie gemakkelijk ook via deze kanalen gedeeld kan worden.	Alle inwoners
		Versterken lokale structuur van wijken en buurten	Bijdragen aan het compleet maken van de lokale structuur van wijken en buurten door het stadsdeelmanagement. Met behulp van deze structuur is het makkelijker om te communiceren met inwoners ten tijde van hitte.	Alle inwoners
		Actualiseren en publiceren overzicht van de actuele watertappunten	De gemeente maakt een overzicht van de aanwezige watertappunten binnen de gemeente en deelt deze op haar website en via sociale media.	Alle inwoners
GGD		Voorbereiden van informeren kinderen en docenten hittestress	Checken of de gezonde schooladviseurs kunnen worden ingeschakeld om scholen te informeren over voorkomen hittestress.	Kinderen

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
		Actualiseren eigen middelen	Actualiseren en aanpassen van eigen communicatiemiddelen, waaronder de teksten bij de hittewaarschuwingen en communicatieberichten (landelijk).	Alle inwoners
Dak- en thuislozen organisatie		Actualiseren mailinglijst	Controleren van bestaande mailadressen, eventueel aanvullen met nieuwe organisaties en oproepen andere stakeholders voor aanmelding van de mailinglijst.	Dak- en thuislozen
Kinderopvang		Informeren medewerkers	Informeren van eigen medewerkers zodat ze weten wat ze moeten doen als er hitteberichten verstuurd moeten worden en verschijnselen hittestress herkennen.	Alle inwoners
Verzorgings- en verpleeghuizen		Controleren medicatieopslag	Controleren medicatieopslag van verzorgings- en verpleeghuizen op isolatie. Als de medicatieopslag snel opwarmt kunnen hier voor de zomer nog maatregelen voor worden getroffen.	Ouderen
		Opstellen flyers en posters	Opstellen van flyers en (digitale) posters met tips en tricks voor cliënten hoe om te gaan en te handelen met hitte.	Ouderen
		Koel mogelijkheden buiten creëren	Zorgen dat er voldoende koele schaduwplekken zijn, eventueel door middel van schaduwdoeken en/of overdekkingen.	Ouderen
		Crisissituatie	Opstellen crisisplan voor noodsituaties en oefenen noodsituatie inclusief evacuaties met personeel en bewoners.	Medewerkers en ouderen
Huisartsen en apotheken		Informeren patiënten	Opstellen informatieberichten voor reclameschermen en/ of flyers. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van informatie van het RIVM, het Rode Kruis, de GGD en de gemeente.	Alle inwoners
		Informeren kwetsbare patiënten	Opstellen informatieberichten voor specifieke doelgroepen zoals kinderen, ouderen, nier- of hartpatiënten.	Kinderen, ouderen, chronisch zieken
Woningbouwcorporaties		Informeren bewoners	Opstellen informatiebericht voor website en/of flyers. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van het informatiebericht van de gemeente en het informatiemateriaal van WOON Twente.	Alle inwoners
Rode Kruis		Actieve communicatie	Informeren van evenementorganisaties over welke acties ondernomen moeten worden bij hitte tijdens sportevenementen.	Alle inwoners

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
		Kennisupdate over de impact van hitte	Het Rode Kruis actualiseert de informatie over hitte en gezondheid op de website. Zij schrijft/actualiseert een nieuwsbericht en/of persbericht en update de social media kanalen.	Alle inwoners
		Actieve kennisdeling en communicatie naar bevolking	Het Rode Kruis publiceert informatie over hitte en gezondheid op website en nieuwsbrief van het Rode Kruis. Daarnaast promoot het Rode Kruis de EHBO-app ter bevordering van de zelfredzaamheid.	Alle inwoners
		"Goed voorbereid workshops"	Het Rode Kruis geeft, afhankelijk van het aantal beschikbare vrijwilligers, een workshop 'goed voorbereid' ter preventie.	Alle inwoners

3.5 Voorwaarschuwingfase

Looptijd	Juni t/m augustus
Start	Wanneer het RIVM een voorwaarschuwing melding af geeft. Deze melding komt een paar dagen voor een periode van hitte.
Focus	- Het verspreiden van communicatiematerialen onder de partners; - Het verspreiden van preventieve mails en nieuwsbrieven onder de doelgroep.

Onderstaande tabel geeft de afspraken voor deze fase weer.

Tabel 3.3 De afspraken en maatregelen voor de voorwaarschuwingfase

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
Alle organisaties		Informeren bewoners via wijkkranten, huis-aan-huisbladen en nieuwsbrieven	Opstellen informatiebericht om te publiceren in de wijkkranten, huis-aan-huis- bladen en evt. diverse andere organisaties. Delen bericht met verantwoordelijken wijkkranten en evt. diverse andere organisaties.	Alle inwoners
Gemeente		Waarborgen hittebestendigheid (jongeren)evenementen	Toetsen van grote evenementen aan de 'Veldnorm evenementenzorg'. Het kan nodig zijn extra maatregelen op het vlak van (volks)gezondheid te treffen.	Alle inwoners
VRT/ GHOR		Advies geven	Advies geven aan de gemeente (op aanvraag) in aanloop naar evenementen, afhankelijk van het soort evenement en de omstandigheden.	Gemeente
		Informeren	Informeren van bewoners over droogte en hitte via de website, partners, huis aan huis krant en communicatietafel Twents water netwerk.	Alle inwoners
	 	Handelingsperspectief hitte en droogte	Informeren van gebruikers en mensen die dicht bij een natuurgebied wonen over hun directe omgeving en hoe om te gaan met hitte/droogte (vooral voor het tegengaan van natuurbranden).	Alle inwoners
		Informeren	Elke donderdagochtend worden de crisisfunctionarissen geïnformeerd, verwachte weersomstandigheden worden hierin meegenomen.	Crisisfunctionarissen

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
GGD		Informeren partners	Doorsturen voorwaarschuwing naar eigen relevante afdelingen (zoals Jeugdgezondheidszorg). Berichtgeving in reguliere nieuwsbrieven.	Alle inwoners
Dak- en thuislozen organisaties (Leger des Heils en Humanitas Onder Dak)		Informatie verspreiden	Delen van tips en informatie over hoe om te gaan met hitte met medewerkers via Intranet.	Dak- en thuislozen
Woningbouwcorporaties		Informeren bewoners	Informeren bewoners door bijvoorbeeld flyers met informatie en tips uit te delen.	Alle inwoners
Verzorgings- en verpleeghuizen (de Posten en Liberein)		Informeren van bewoners	Verspreiden van tips onder de bewoners over wat te doen bij extreme hitte via flyers, krantjes en tv-schermen.	Ouderen
		Informeren medewerkers	Voorlichten medewerkers over gedrag tijdens hitte, dit kan via intranet maar ook via andere middelen zoals flyers en posters.	Medewerkers
		Capaciteit personeel	Zorgen voor extra capaciteit en personeel tijdens hittegolven (waar mogelijk). Zorgen voor duurzaam inzetbaar personeel tijdens een hittegolf door een gezonde werkomgeving te faciliteren en personeel te wijzen op maatregelen voor een gezonde woonomgeving tijdens hittegolven.	Medewerkers
Huisartsenpraktijk		Informeren bezoekers	Delen infographics via beeldschermen en flyers met tips en adviezen over hoe om te gaan met hitte.	Alle inwoners
Rode Kruis		Vrijwilligers mobiliseren	Het Rode Kruis treft voorbereidingen voor mogelijke inzet met vrijwilligers of Ready2Help-app om waar mogelijk te voorzien in een hulpbehoefte van hitte kwetsbare mensen tijdens (dreigende) noodsituaties.	Inzetbare vrijwilligers
		EHBO post voorbereiden	Vrijwilligers op de EHBO post worden gebriefd en geïnformeerd over hoe ze moeten handelen bij hitte.	Vrijwilligers
		Informeren/inlichten van contacten (partners/instanties) over naderende periode van waakzaamheid	Het Rode Kruis stuurt de voorwaarschuwing door naar haar contacten; en activeert organisaties die in contact staan met de doelgroep, middels brief, nieuwsbericht, etc.	Professionele partners

3.6 Waarschuwingstaf

Looptijd	Wanneer het Nationaal Hitteplan actief is. Dit kan tijdens een hittegolf zijn, maar ook gedurende een langere periode van hitte. De waarschuwingstaf kan in principe plaatsvinden van juni tot en met september.
Start	Wanneer het RIVM het Nationaal Hitteplan activeert.

Onderstaande tabel geeft de afspraken voor deze fase weer.

Tabel 3.4 De afspraken en maatregelen voor de waarschuwingstaf

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
Alle organisaties		Waarschuwen van kwetsbare doelgroepen	Delen van herkenbare verhalen via website, sociale media, posters om bewustwording te vergroten.	Ouderen, kinderen
Gemeente		Waarborgen veiligheid bij buitenactiviteiten	Delen waarschuwingberichten over geschikte en ongeschikte plekken om te zwemmen bij hitte.	Alle inwoners
		Actief delen van watertappunten	Delen kaarten watertappunten via website en sociale media.	Alle inwoners
GGD		Informeren	Beantwoorden van vragen van organisaties en individuele burgers.	Alle inwoners
Thuiszorg		Instellen tropenrooster medewerkers	Aanpassen werktijden (werken in shifts) verzorgers, wanneer mogelijk, afhankelijk van de temperatuur.	Verzorgers
		Uitvoeren hitteprotocol	Informeren medewerkers over het afnemen van urinemonsters en regelmatig wegen van cliënten (vooral mensen met hartfalen) om vochtname bij te houden.	Ouderen
Huisartsenpraktijk		Informeren bezoekers	Delen infographics via beeldschermen en posters met tips en adviezen over hoe om te gaan met hitte. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de standaardberichten en het filmpje van RIVM.	Alle inwoners
		Monitoren patiënten	Monitoren patiënten met hitte gerelateerde aandoeningen.	Alle inwoners
Dak- en thuislozen organisatie		Instellen hitteprotocol	Instellen hitteprotocol.	Dak- en thuislozen

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
		Aangepaste openingstijden	Aanpassen openingstijden van de inloop locatie bij aanhoudende extreme hitte.	Dak- en thuislozen
		Aangepaste menukaart	Aanpassen van de menukaart op de inlooplocatie bij extreme/aanhoudende hitte zodat er minder apparatuur wordt gebruikt en dus de temperatuur in het gebouw niet verder oploopt.	Dak- en thuislozen
Ouderen- en verzorgings-tehuizen (De Posten, Liberein en Livio)		Instellen hitteprotocol	In werking treden van het hitteprotocol. Bijvoorbeeld: gebruik mobiele airco's en uitklapschermen, koelsjaals, ijsjes, zoute drop, bouillon en er wordt advies gegeven over voldoende drinken.	Ouderen
Kinderopvang en scholen (Humankind en Consent Scholen)		Instellen hitteprotocol	In werking treden van het hitteprotocol. Denk hierbij aan andere activiteiten, buiten spelen met water, meer aandacht voor drinken, binnen blijven tijdens de warmste momenten van de dag en insmeren voor het naar buiten gaan.	Kinderen
		Educatie	Aandacht besteden aan hitteveiligheid bij het naar buiten gaan en het eet- en drinkmoment.	Kinderen
		Communicatie ouders	Inlichten van ouders/verzorgers over het hitteprotocol. Daarnaast is er aandacht voor hitte-gerelateerde maatregelen thuis wanneer dit nodig wordt geacht.	Kinderen
		Actieve communicatie naar bevolking	Het Rode Kruis communiceert over hitte via sociale media en haar eigen website. Ook kan de drinkwaterschijf uitgedeeld worden onder ouderen, op scholen of kinderdagverblijven.	Alle inwoners
		Inzetten van contact cirkel	Activeren contactcirkel waarbij bewoners elkaar bellen en inchecken: hoe gaat het? Wat heb je nodig?	Ouderen
Wijkcoach of andere partijen in contact met (kwetsbare) bewoners zoals: wijkbeheer woningbouw-corporatie,		Signaleringsfunctie richting welzijn	Tijdens warme periodes signaleren van bijzondere signalen, communiceren richting bewoners om het welzijn in de wijk te waarborgen.	Kwetsbaren, en lastig bereikbare bewoners
		Actief het gesprek aan gaan	In gesprek gaan met dak- en thuislozen.	Kwetsbaren, en lastig bereikbare bewoners

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
verpleegkundige, energieloket, schuldhulpverlener				
Rode Kruis		Inzetten van vrijwilligers	Met vrijwilligers en/of Ready2Help-app voorziet het Rode Kruis waar mogelijk in een hulpbehoefte van hitte kwetsbare mensen tijdens (dreigende) noodsituaties. Bijvoorbeeld uitdelen van flesjes water met een check of mensen oké zijn, of gemeenten of organisaties ondersteunen bij het actief wijzen van mensen op koele locaties of gebouwen waar zij tijdens een warme periode terecht kunnen, contact leggen met hitte kwetsbare mensen.	Mensen in kwetsbare positie
		Actieve communicatie naar bevolking	Het Rode Kruis communiceert over hitte via sociale media en haar eigen website.	Alle inwoners

3.5 Monitoring- en evaluatiefase

Looptijd	September t/m november
Start	Geïnitieerd door beleidsmedewerker gezondheid van de gemeente Enschede die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het lokaal hitteplan
Focus	• Het ophalen van ervaringen en bevindingen bij de partners en de doelgroep (met behulp van de partners) over de afgelopen zomer; • Het gezamenlijk evalueren van de maatregelen en het proces; • Het beoordelen of het bestaande netwerk uitgebreid moet worden.

Onderstaande tabel geeft de afspraken voor deze fase weer.

Tabel 3.5 De afspraken en maatregelen voor de monitoring en evaluatiefase

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
Gemeente		Organiseren evaluatie lokaal hitteplan	Inplannen en organiseren evaluatie om de voorgaande zomer en de inzet van het lokaal hitteplan en de doorlopende maatregelen te evalueren.	Alle inwoners
Alle betrokken organisaties		Evalueren	Evalueren lokaal hitteplan tijdens bijeenkomst en waar nodig met de interne organisatie.	Alle inwoners
GGD		Gezondheidstrends	Monitoren landelijke ontwikkelingen rondom (voorkomen van) hittestress.	Alle inwoners
GGD en GHOR		Gezondheidstrends	Monitoren hittebeleving inwoners Twente via 4-jaarlijkse Gezondheidsmonitor .	Alle inwoners

3.6 Preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloeding

Looptijd	Aankomende jaren
Start	Bij vaststelling van het lokaal hitteplan en de jaren daarna
Focus	• Het uitbreiden van kennis in relatie tot hitte(stress); • Het doen van aanvullend onderzoek ter voorbereiding op het nemen van maatregelen in andere fases uit het lokaal hitteplan.

Onderstaande tabel geeft de afspraken over preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloeding weer.

Tabel 3.6 De afspraken en maatregelen voor de preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloeding fase

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
Gemeente		In kaart brengen koele opvanglocaties	Uitvraag doen naar welke plekken relatief koel blijven tijdens periodes van hitte en onderzoeken of deze plekken geschikt zijn voor het opvangen van kwetsbare groepen. Deze locaties kunnen dezelfde locaties zijn die in de winter dienst doen als noodopvang.	Kwetsbare groepen
		Realiseren tijdelijke zonnebrandpunten	Inventariseren van de mogelijkheid van het plaatsen van tijdelijke zonnebrandpunten in de gemeente.	Alle inwoners
		Vergroenen gezamenlijke buitenruimte	Combineren hittebestendige stadsplanning en infrastructuur, zoals groene verblijfplekken, looproutes, met de kanskaart routenetwerken en sport, speel en beweeglocaties.	Alle inwoners
		Bieden financiële steun	Onderzoeken mogelijkheden voor financiële steun voor hittebestrijdingsmaatregelen in de stad. Zoals bijvoorbeeld een subsidie voor zonnewering en verkoeling.	Alle inwoners
GGD		Onderzoeken en ontwikkelen gezondheidsrichtlijnen	Onderzoeken en ontwikkelen landelijke gezondheidsrichtlijnen voor verschillende hitescenario's.	Alle inwoners
Veiligheids-regio Twente		Effecten hitte en branden	Voeren van gesprekken met natuur en bosbeheerders om gebieden anders in te richten en de effecten van hitte en branden te voorkomen. Zoals het planten van robuuste vegetatie.	Alle inwoners
		Opstellen noodmaatregelen	Opleiden, trainen en oefenen op het gebied van hitte.	Alle inwoners

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
Scholen en kinderopvang (Consent Scholen, Humankind)		Beheer en onderhoud groene schoolpleinen	Opstellen plan voor het onderhoud en beheer van vergroende schoolpleinen. Eventueel in samenspraak met de gemeente. Vergroening is vaak gerealiseerd met behulp van subsidies, zonder rekening te houden met beheer en onderhoud.	Kinderen
		Opstellen plan duurzaamheid en klimaat	Opstellen plan voor duurzaamheid en klimaat in verband met stijgende energiekosten. Dit is een plan voor de komende drie jaar met acties voor o.a. hitte: thermostaatregeling, goede isolatie, vergroenen van de schoolpleinen.	Kinderen
		Openstellen pleinen	Openstellen (sommige) schoolpleinen voor de buurt (buurtplein). De gezamenlijke verantwoordelijkheid, van gemeente en scholen, die dit oplevert biedt kansen voor het vergroenen, beheer en onderhoud van de pleinen.	Kinderen
		Buiten onderwijs	Samenwerken met bijvoorbeeld IVN of het onderwijs om te leren over groen en natuur.	Kinderen
		Samenwerken voor vergroenen pleinen	Samenwerken met scholen, kinderopvangcentra en bewoners ect. om via fondsen en subsidies (zoals Jantje Beton, De Rabobank, Natuur voor Elkaar) geld in te zamelen om schoolpleinen in Enschede te vergroenen.	Kinderen
		Gesprekken voeren met pandeigenaren	Overleggen met pandeigenaren over duurzaamheid in het gebouw, denk hierbij aan warmtebeperking door over de stappen van TL-naar LED-verlichting.	Kinderen
Ziekenhuis, apotheek		Bepalen rollen en verantwoordelijkheden	Inzichtelijk maken rollen en verantwoordelijkheden voor het inlichten van ouderen over het wel of niet gebruiken van bepaalde medicijnen tijdens periodes van hitte. Praktijkondersteuners (POH's) ouderen of polikliniek huisarts kunnen hierin een rol spelen.	Ouderen
Ouderen en verzorgings-		Verbeteren isolatie	Verbeteren van slechte isolatie bij bewoners door inzet FIX brigade.	Ouderen

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
tehuizen (de Posten)		Herinrichten buitenruimte	Herinrichten van de buitenruimte, zodat er voldoende schaduwrijke en groene plekken zijn.	Ouderen
		Investering gebouw	Opstellen lange termijn visie over hittebestendigheid (oudere) gebouwen nu en in de toekomst. Op dit moment zijn de nieuwste gebouwen het meest geschikt voor kwetsbare ouderen.	Ouderen
Woning-corporatie		Onderzoeken hittebestendigheid gebouwen	Metten van temperatuur in woningen tijdens hitte en onderzoeken of deze de maximale toegestane temperatuur overschrijden. Eventueel in samenwerking met de TU Twente of het Saxion.	Alle inwoners
		Onderzoeken bereik bewoners	Onderzoeken hoe de bewoners het beste te bereiken en betrekken zijn voor het thema hitte (eventueel link met energie armoede).	Alle inwoners
		Klimaatadaptatieplan	Opstellen van een klimaatadaptatieplan met hitte als onderdeel, uitgewerkt op het thema gebied, gebouw en gezondheid.	Alle inwoners
				
				
		Maatregelen buitenruimte	Informeren van bewoners over beschikbare subsidies om hun tuin/omgeving klimaat adaptief en groener te maken. Daarnaast kan de woningbouwcorporatie ook zelf maatregelen treffen om de buitenruimte te vergroenen.	Alle inwoners
		Maatregelen binnenruimte	Verkennen van de mogelijkheden voor het (tijdelijk) installeren van ventilatoren, airconditioning, screens, glasfolie en/of koelsystemen in panden waar hitteoverlast plaatsvindt. Hierbij wordt allereerst ingezet op passieve maatregelen (zonnescerm, locatie van de ramen), vervolgens op actieve maatregelen (airco).	Alle inwoners
		Koelcentra	Organiseren van gemeenschappelijke koelcentra in algemene ruimtes van sociale woningen.	Alle inwoners

Organisatie	GGG	Wat	Hoe	Doelgroep
Rode Kruis		Informeren	Ontwikkelen en delen van voorlichtingsmateriaal en wetenschappelijk onderzoek en internationale ervaringen van het landelijk klimaatcentrum.	Alle inwoners
Humanitas Onder Dak		Gesprekken voeren	Gesprekken voeren met relevante partijen over het gebouw dat op korte termijn niet te koelen is. Wat zijn de uitwijkmogelijkheden ten tijde van hitte?	Dak- en thuislozen

3.7 Aandachtspunten

Naast de maatregelen en afspraken die zijn ingedeeld volgens de verschillende fases hebben de interviews en de bijeenkomst tot een aantal aandachtspunten geleid. Deze zijn samengevat in deze paragraaf.

Behoeften

- *Kernteam*
Binnen de groep stakeholders is er behoefte aan een kernteam met daarin één persoon van elke organisatie om snel te kunnen schakelen. Dit kernteam kan samenwerken via een online platform en bijvoorbeeld al op de eerste warme dag eenvoudig met elkaar schakelen over de gang van zaken. Zo kan er snel overlegd worden over het in werking treden van het lokaal hitteplan en is het mogelijk om na een aantal dagen de uitvoering van het hitteplan onderling te evalueren. Deelname aan het kernteam is op vrijwillige basis.
- *Training*
Een actie die naar voren is gekomen tijdens de bijeenkomst is het organiseren van trainingen voor gezondheidszorgprofessionals en vrijwilligers over de impact van hitte op de gezondheid. Het is tijdens de bijeenkomst niet gelukt om een actiehouders te koppelen aan deze actie. Het is daarom ons advies om dit punt op te pakken tijdens de evaluatie.
- *Ondersteuning zorgprofessionals*
Binnen de groep stakeholders is er ook behoefte aan hulpmiddelen, training en psychosociale ondersteuning voor professionals die direct met kwetsbare groepen werken, en maatschappelijke dienstverleners die te maken krijgen met extra werklast tijdens hittegolven.

Aanvullende stakeholders

Voor het opstellen van het lokaal hitteplan is een diverse groep aan stakeholders aangesloten. Echter, er zijn nog diverse organisaties die een waardevolle rol kunnen spelen in het lokaal hitteplan en nog niet zijn aangesloten. Om het hitteplan uit te breiden kan worden gedacht aan de volgende stakeholders en bijbehorende acties:

- *Waterschappen, drinkwaterbedrijven en de Provincie*
Deze stakeholders kunnen worden betrokken in relatie tot waterschaarste, watertappunten, koele plekken en zwemmen in open water.
- *Wijkverenigingen*
Wijkverenigingen kunnen in de voorbereidingsfase en de voorwaarschuwingfase bewoners informeren, door het organiseren van bewustmakingscampagnes, artikelen in de wijkkrant en buurtbijeenkomsten over hitteveiligheid. Daarnaast hebben wijkvereniging vaak een goed zicht op de kwetsbare bewoners in een wijk en een netwerk aan vrijwilligers. Dit kan worden gecombineerd met buurtnetwerk of door langs de deuren te gaan om ondersteuning te bieden aan mensen met een beperkte mobiliteit of sociaal netwerk. + koelteplekken in de buurt organiseren?
- *Sportlocaties en bedrijventerreinen*
Sportlocaties en bedrijventerreinen zijn vaak nu nog niet voorbereid op hitte. De betreffende stakeholders kunnen in de toekomst worden aangehaakt

- *Stichting Enschedese Speeltuinen, University of Twente en Includio*
Boven genoemde stakeholders kunnen een grote rol spelen in het beschermen van de doelgroepen: kinderen en studenten. Denk hierbij aan bewustwording maar ook het verbeteren van de locaties zoals speeltuinen en studentenwoningen. Hoewel oudere kinderen en studenten vaak niet aangemerkt worden als kwetsbare groep kunnen ook zij veel last ervaren van hitte. Hoge temperaturen waar zij niet aan gewend zijn kunnen ervoor zorgen dat zij minder presteren. Een voorbeeld is [deze studie van Harvard University](#), waaruit blijkt dat het cognitief functioneren achteruit gaat bij hoge binnentemperaturen.

4 Hoe kun je mensen informeren?

Vanuit het RIVM, Rode Kruis en de GGD is er al veel informatiemateriaal beschikbaar. In dit hoofdstuk is een overzicht opgenomen van het beschikbare informatiemateriaal, de contactgegevens van hulplijnen en de websites met aanvullende informatie.

4.1 Informatiemateriaal RIVM

Vanuit het RIVM is het eerder genoemde overzicht van de basisregels en het handelingsplan bij hittestress beschikbaar (zie figuur 4.1). Actuele informatie over de communicatiematerialen is te vinden op:

[Communicatiematerialen, RIVM.](#)

4.2 Informatiemateriaal en ondersteuning Rode Kruis

Het Rode Kruis kan organisaties op verschillende manieren ondersteunen tijdens een periode van hitte. Zij hebben veel informatie beschikbaar. Tabel 7.1 toont, onder voorbehoud van veranderingen, welk informatiemateriaal het Rode Kruis beschikbaar heeft. Organisaties kunnen het informatiemateriaal, indien zij dit willen gebruiken, zelf opvragen bij het Rode Kruis. Aanvullend op het papieren informatiemateriaal heeft het Rode Kruis de EHBO-app ontwikkeld. Deze app is door iedereen gratis te downloaden vanuit verschillende app stores. Tevens is er op de website van het Rode Kruis informatie te vinden. Tijdens een warme periode komt deze informatie prominent naar voren.

Naast dat het Rode Kruis informatiemateriaal verstrekt, kan zij gedurende de voorbereidingsfase of tijdens hitteperioden ondersteunen door de inzet van vrijwilligers. Afhankelijk van het aantal beschikbare vrijwilligers zijn er bijvoorbeeld mogelijkheden voor het geven van “Goed voorbereid

workshops’. Tijdens (dreigende) noodsituaties door hitte kan het Rode Kruis ondersteunen door bijvoorbeeld het uitdelen van flesjes water met een check of mensen oké zijn. Daarnaast kan het Rode Kruis tijdens (dreigende) noodsituaties gemeenten of organisaties ondersteunen bij het actief verwijzen naar koele locaties of gebouwen waar mensen tijdens een warme periode terecht kunnen.

Het Rode Kruis is te benaderen via de hulplijn (telefoonnummer voor Nederlandstaligen: 070 – 4455678, Whatsapp-Hulplijn voor Nederlands- en anderstaligen: +31 - 97010286964). Deze hulplijn is bereikbaar voor vragen en kan eventuele hulpverzoeken uit zetten binnen de organisatie van het Rode Kruis. Zodra er een voorwaarschuwing komt (vanuit het RIVM) informeert het Rode Kruis haar partners, vrijwilligers en hulpvragers.

4.3 Informatiemateriaal GGD

De rol van GGD Twente is het informeren van (zorg)instellingen en zorgverleners in de regio over de gezondheidsrisico's van aanhoudende hitte. Daarnaast adviseren zij inwoners en instanties in de regio over hoe om te gaan met aanhoudende hitte en beantwoorden ze vragen over hitte en gezondheid. De GGD heeft een landelijke website met informatie en tips: [Zomer en hitte, GGD leefomgeving](#). Op deze website komen onder andere de volgende onderwerpen aan bod:

- Gezondheidsklachten door hitte
- Tips voor in de zon
- Kleine kinderen en hitte
- Tips om je huis koel te houden
- [\(Gratis\) drinkwater bij evenementen](#)

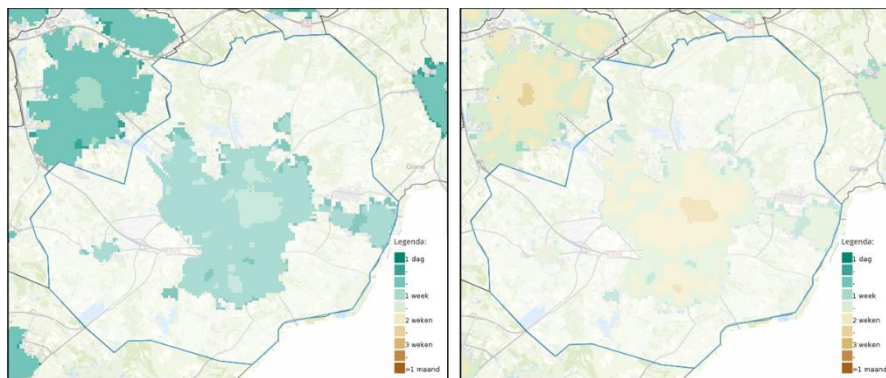
Tabel 4.1 Informatiemateriaal Rode Kruis

Materiaal	Extra toelichting	Aan te vragen door ...
Snelle check hitte	Deze kaart laat met een snelle check zien of je goed voorbereid bent op hitte, en of je voldoende drinkt.	Professionele partners
Flyer over hitte	Beschikbaar in Chinees, Engels, Arabisch, Pools, Portugees, Turks, Oekraïens, Russisch (binnenkort ook in Spaans).	Professionele partners
Bloedhete Bingo	Spel met allerlei vragen om gesprekken op gang te brengen. Zoals: drink je voldoende? Of: hoe houd je hitte buiten?	Professionele partners
Hittewaaiers	Hittewaaier met tips over hoe om te gaan met hitte. De hittewaaiers kunnen in overleg gedrukt worden.	Professionele partners
Drink-draaischijf	De drink-draaischijf is speciaal ontwikkeld voor ouderen en kan bijhouden hoeveel water ze drinken op warme dagen. De drink-draaischijven kunnen in overleg gedrukt worden.	Professionele partners
Hitte hekdoek	Hitte hekdoek voor evenementen.	Professionele partners
EHBO app	De gratis EHBO-app van het Rode Kruis geeft EHBO-instructies voor verschillende noodgevallen, waaronder bij hitte. Deze app is gratis te downloaden vanuit verschillende stores.	Hele bevolking
Hulplijn	De hulplijn is bereikbaar voor vragen en kan eventuele hulpverzoeken uit zetten binnen de organisatie van het Rode Kruis.	Hele bevolking

Bijlage 1 Hittekaarten Enschede

1. Hittestress in nachten

In het huidige klimaat ervaren de meeste inwoners van Enschede maximaal 7 nachten per jaar een warme nacht (temperatuur >20 °C). In figuur B.1.1 is te zien dat dit onder een scenario met sterke klimaatverandering voor sommige delen van de gemeente oploopt naar maar liefst 21 nachten. Dit kan leiden tot een slechtere nachtrust onder inwoners, met als gevolg een slechtere mentale gezondheid.

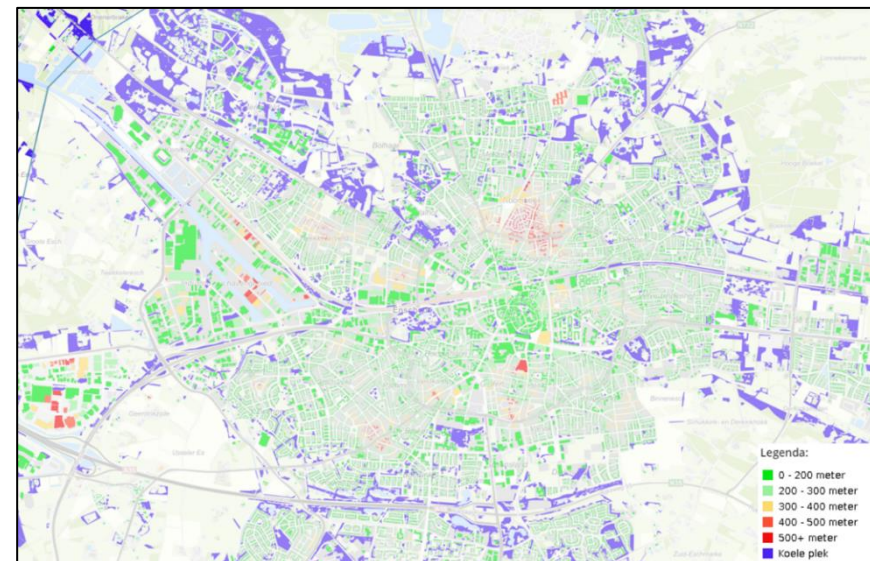

Figuur B.1.1 Links: Hittestress door warme nachten huidige situatie. Rechts: situatie 2050 (Klimaat-effectatlas)

2. Afstand tot verkoeling

Tijdens warme perioden is het van belang dat inwoners verkoeling kunnen vinden. Figuur B.1.2. toont de afstand van inwoners tot een koele plek. Een koele plek is een openbare buitenruimte van tenminste 200 m² waar de temperatuur tijdens een zeer warme dag maximaal 35 °C is (luchttemperatuur). Figuur B.1.2 toont dat voor een groot deel van de

inwoners van de gemeente Enschede een koele plek binnen 3.200 meter bereikbaar is. Voor slechts enkele delen van de gemeente is de afstand tot een koele plek meer dan 500 meter. Toch blijkt uit de Twentse gezondheidsverkenning dat 39 % van de volwassenen aangeeft onvoldoende verkoeling te vinden buiten. Voor ouderen ligt dit percentage op 29 %. Verkoelende buitenruimtes moeten dus beter te vinden worden voor inwoners.

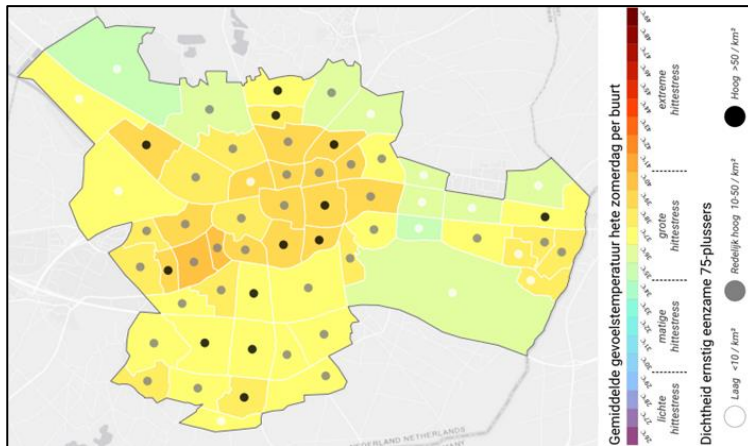

Figuur B.1.2 Uitsnede afstand tot koeltekaart (Klimaat-effectatlas)

3. Hitte-eenzaamheidskaart

In 2019 is in opdracht van de Nationale adaptatiestrategie (NAS) door Klimaatverbond Nederland, Climate Adaptation Services (CAS) en TAUW een hitte-eenzaamheidskaart ontwikkeld. Op deze kaart worden de risicofactoren eenzaamheid en leeftijd gecombineerd met de

gevoelstemperatuur. De kaart is gebaseerd op een gevoelstemperatuurkaart (juni 2019), welke is ontwikkeld in opdracht van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. De gevoelstemperatuurkaart is gecombineerd met de eenzame ouderen kaart uit 2016 van het RIVM, tot de kaart die is weergegeven in figuur B.1.3.

Figuur B.1.3. Hitte- en eenzame ouderen kaart (TAUW, CAS, Klimaatverbond Nederland)

De hitte-eenzaamheidskaart geeft een indicatie van waar eenzame ouderen wonen en in welke mate daar ook hittestress wordt ervaren. De figuur toont dat met name in en rond het centrum (redelijk) veel eenzame ouderen wonen én dat in deze wijken de gevoelstemperatuur hoger ligt. In de wijken aan de randen van de gemeente ligt de gevoelstemperatuur lager en is sprake van minder hittestress. Ook is de dichtheid van ernstig eenzame 75-plussers hier lager.

Duiding bij de hitte en eenzaamheidskaart (figuur B1.3).

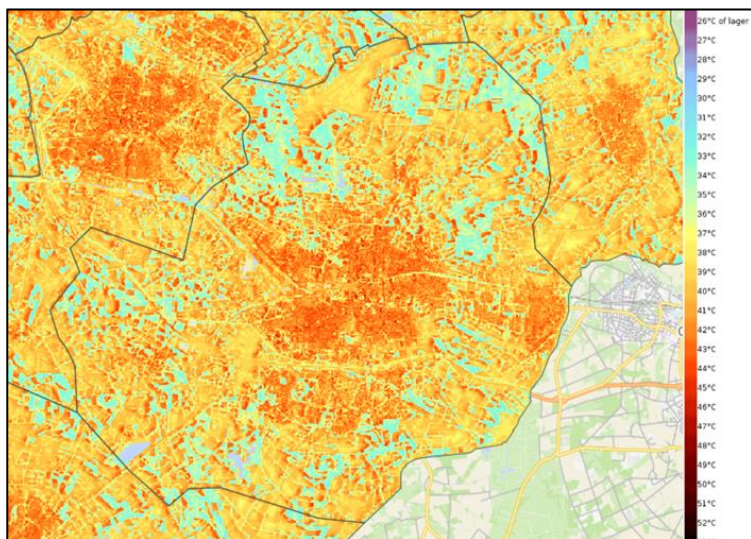
De kaart is indicatief, houd rekening met de volgende punten:

- De eenzaamheidskaart is gebaseerd op data van 2016 en de gevoelstemperatuurkaart is gebaseerd op data van 2019.
- De kaart maakt geen onderscheid tussen ouderen die thuis wonen of in een zorginstelling verblijven. Ouderen in een zorginstelling lopen minder risico.
- De kaart geeft de dichtheid van ernstig eenzame ouderen weer. In een kleine buurt met een hoge dichtheid kan het absolute aantal ernstig eenzame ouderen lager liggen dan een grotere buurt met een lagere dichtheid.
- Op de kaart wordt ingezoomd op de 'stedelijke' buurten in de gemeente. Buurten met minder dan 500 adressen per km² worden niet getoond.

4. Gevoelstemperatuur in 2050

De gevoelstemperatuur in de gemeente Enschede zal als gevolg van klimaatverandering en meer bebouwing (zonder maatregelen) verder toenemen. Op figuur B.1.4 is te zien hoe de gevoelstemperatuur in de gemeente Enschede in 2050 volgens het scenario van sterke klimaatverandering in het stedelijk gebied op kan lopen tot wel 44 °C – 46 °C (Bron: [Klimaat-effectatlas](#)). Deze hoge temperaturen zullen invloed hebben op de kwaliteit van leven en gezondheid van de bewoners. Voornamelijk de kwetsbare groepen zullen hier veel problemen van ondervinden. Het wordt daarom steeds belangrijker om de stijgende

temperaturen tegen te gaan en de gevolgen te beperken door bijvoorbeeld het maken en inzetten van een lokaal hitteplan voor de gemeente.

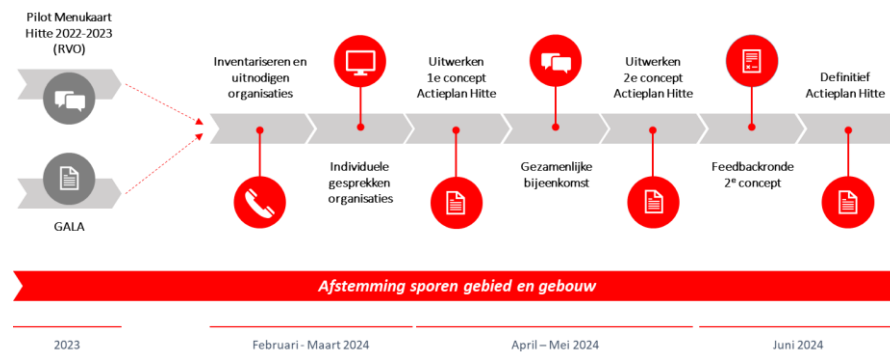

Figuur B.1.4 Hittekaart gevoelstemperatuur stedelijk en landelijk gebied Gemeente Enschede in 2050 volgens scenario Hoog (Klimaat-effectatlas)

Bijlage 2 Proces opstellen lokaal hitteplan

Processtappen

Om het lokaal hitteplan op te stellen zijn verschillende stappen doorlopen welke zijn weergegeven in figuur B.2.1. De resultaten vanuit de Pilot Menukaart Hitte (zie bijlage 4), die in 2023 heeft plaatsgevonden, en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) vormden het uitgangspunt voor het lokaal hitteplan. Hierop voortbouwend is tijdens interviews (bijlage 3) en een fysieke bijeenkomst input opgehaald bij verschillende (maatschappelijke) organisaties. Op basis waarvan voorliggend lokaal hitteplan is opgesteld. Op verschillende momenten in het proces heeft afstemming plaatsgevonden met de sporen gebied en gebouw.

Figuur B.2.1 Proces lokaal hitteplan

Partners lokaal hitteplan

Het lokaal hitteplan Enschede is een gezamenlijk plan van verschillende (maatschappelijke) organisaties. De betrokken organisaties zijn weergegeven in figuur B.2.2.

Figuur B.2.2 Betrokken (maatschappelijke) organisaties

Hitteprotocol organisaties

Binnen de gemeente Enschede zijn er verschillende organisaties die al beschikken over een eigen hitteprotocol. Zo hebben de ouderen- en zorginstellingen zoals Livio, Liberein, de Posten en Humanitas Onder Dak en de scholen/kinderopvang organisaties Consent Scholen en Humankind een hitteprotocol. Het lokaal hitteplan en de hitteprotocollen van specifieke organisaties hoeven elkaar niet in de weg te zitten, maar versterken elkaar juist. De hitteprotocollen van organisaties zijn vaak gericht op specifieke doelgroepen en afgestemd op de betreffende organisatie. Het lokaal hitteplan focust op alle inwoners van de gemeente. Het plan brengt professionele stakeholders van verschillende organisaties bij elkaar, waardoor er kansen ontstaan op van elkaars werkwijze te leren. Bovendien draagt het lokaal hitteplan bij aan een gezamenlijke en eenduidige boodschap die door alle organisaties kan worden gecommuniceerd. Met als doel om samen beter voorbereid te zijn op toekomstige extreme hitte periodes.

Bijlage 3 Resultaten interviews

Om meer inzicht te krijgen in reeds uitgevoerde acties tijdens hitteperiodes, belemmeringen en behoeften zijn interviews uitgevoerd met de betrokken organisaties. In totaal zijn er 16 gesprekken gevoerd met (maatschappelijke) organisaties uit verschillende werkvelden die aansluiten bij de gekozen kwetsbare doelgroepen:

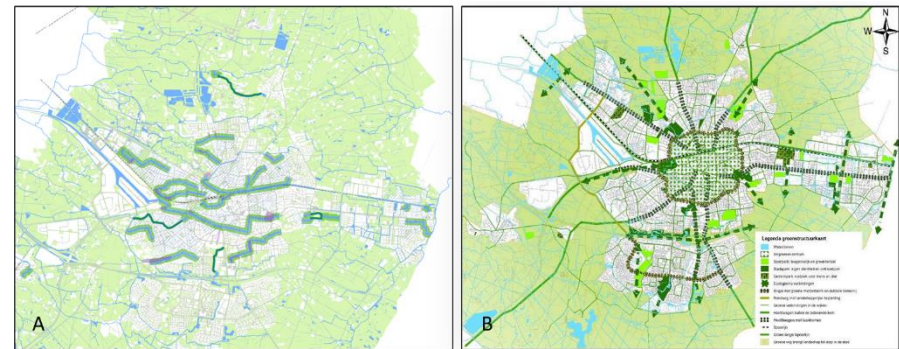
- Gemeente Enschede;
- Ouderen- en zorginstellingen: De Posten, Liberein, Livio;
- Welzijnsorganisatie: Alifa;
- Scholen en kinderopvang: Humankind, Stichting Consent;
- Dak- en thuislozenopvang: Leger des Heils, Humanitas Onder Dak;
- Woningbouwcorporaties: De Woonplaats, Domijn, Ons Huis, SJHT, Veste Wonen;
- Veiligheidsregio Twente (VRT);
- Spoedzorg Huisartsen Twente en Twentse Huisartsen Onderneming Oost Nederland (SHT-THOON).

Gemeente

Gebied

De gemeente beschikt over diverse beleidsdocumenten waarin aandacht is voor het vergroten van de klimaatbestendigheid van de gemeente Enschede. Zo is er een [water en klimaatadaptatieplan](#) opgesteld met als doel het creëren van een veilige, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving voor mensen, dieren en planten. Het vergroten van de klimaatbestendigheid van de leefomgeving maakt onderdeel uit van dit plan. Maatregelen die genoemd worden en bijdragen aan het verminderen van hittestress zijn bijvoorbeeld ontharden en vergroenen, het aanleggen van natuurlijke systemen en het aanleggen van beken (figuur B.3.1). Ook voert de

gemeente Enschede voor alle projecten binnen de gemeente een quickscan klimaatadaptatie uit vanuit het WEK. Op basis van de hoeveelheid waterberging en verhardingspercentage in de openbare ruimte, krijgt een gebied een bepaald klimaatlabel. Bij herstructureringsprojecten moet men minimaal 1 klimaatlabel stijgen. Dat wil zeggen 10 mm extra waterberging per m² verhard oppervlak en 5 % minder verharding en 5 % meer groen. Op deze manier draagt de quickscan klimaatadaptatie bij aan het klimaatbestendig maken van de gemeente Enschede.

Figuur B.3.1 A. Nieuwe beken gemeente Enschede (Wek), B. Groenstructuren gemeente Enschede (GAP)

Ook via het [Groen Ambitieplan Enschede “Enschede één groot groen park”](#) (GAP) werkt de gemeente Enschede aan een klimaatbestendige gemeente. Het plan heeft als doelstelling: Enschede één groot groen park voor mens, plant en dier. De uitgangspunten zijn: het beschermen van groen, benutten van groen en bouwen aan groen, dragen naar verwachting positief bij aan het verminderen van hittestress binnen de gemeente. Het GAP is ook van toepassing op bedrijventerreinen.

Vanuit het GAP:

- Stelt de gemeente een groennorm op vanuit de landelijke handreiking Groen In en Om de Stad (GIOS);
- Werkt de gemeente aan een plan om de binnenstad, de singels en de parken verder te vergroenen. Waarbij er wordt ingezet op robuuste groene structuren en verbindingen;
- Worden de regels rond de bescherming van bomen geoptimaliseerd, waarbij hittestress ook als criterium wordt meegenomen..

Naast aandacht voor het vergroenen van de openbare ruimte is er door de deelname aan het Nederlands kampioenschap Tegelwippen en via het initiatief groenblauw Enschede ook aandacht voor het vergroenen van particuliere tuinen. Onder andere door middel van subsidies stimuleert de gemeente inwoners hun tuin te vergroenen of hun huis aan te passen naar het veranderende klimaat.

Gezondheid: Beleidskader en GALA

Vanuit het Beleidskader Gezond Enschede wordt onder andere ingezet op een gezonde leefomgeving. Dit zowel via een stedelijke als via een integrale en gebiedsgerichte aanpak. De gemeente start bij die gebiedsgericht aanpak in de wijken met de grootste gezondheidsachterstanden. De wijken met de grootste gezondheidsachterstanden komen vaak overeen met de warme wijken in de gemeente. Er wordt ingezet op preventie en ook wordt gekeken naar mogelijkheden van verbetering vanuit het fysieke domein. De gezondheidsopgave wordt in het beleidskader benoemd als ontwerp-opgave. Er ligt hier een sterke koppeling tussen gebied en gezondheid.

Vanuit dit beleidskader wordt er bijvoorbeeld ingezet op:

- Beweeg-, speel en sportbeleid: waarbij er gekeken wordt naar hoe klimaatadaptief de speelplekken in de openbare ruimte zijn:

- Het ontwikkelen van principes of zelfs ruimtelijke normen voor ruimtelijke ontwikkelingen en de omgevingsvisie;
- De aanleg van nieuwe watertappunten. Van waaruit [op 6 juni ook een watertappunt is geopend](#) op het Hendrik Jan van Heekplein, die één van de grootste hitte eilanden in de stad is.

Gebouw

Het rijk heeft eind 2023 de Maatlat groene klimaatadaptieve gebouwe omgeving gepubliceerd. De maatlat biedt houvast voor onder andere overheden, maar ook woningcorporaties en partijen uit de bouw zoals projectontwikkelaars, om beter voorbereid te zijn op de gevolgen van klimaatverandering. Tenslotte zijn de thema's klimaatadaptatie, groen, biodiversiteit en natuurinclusief bouwen onderdeel van de Woonvisie 2024 van de gemeente Enschede. Dit beleidsstuk vormt een basis voor de prestatieafspraken met woningcorporaties.

“Voor één gebouw is de keuze gemaakt voor mobiele airco's. Vanuit klimaat opzicht niet de meest ideale keuze maar er was geen andere optie om de temperatuur naar beneden te krijgen op deze locatie.” (De Posten)

Ouderen- en zorginstellingen en welzijnsorganisaties

Uit de interviews is gebleken dat ouderen- en zorginstellingen en welzijnorganisaties (De Posten, Liberein, Livio en Livio) op de hoogte zijn van de gezondheidseffecten van hitte op kwetsbare ouderen. Ook heeft de meerderheid van de gesproken ouderen- en zorginstellingen een eigen hitteprotocol of hitteplan met acties die worden ondernomen bij bewoners of cliënten tijdens hitte. Enkele van deze instellingen lieten weten financiële en ruimtelijke beperkingen te hebben bij het vergroenen van de omgeving van

het gebouw. Wel beschikt de meerderheid van de ouderen- en zorginstellingen over actieve en passieve koeling, zoals airco's en zonneschermen

Scholen en kinderopvang

Zowel Humankind en stichting Consent beschikken over een hitteprotocol. Er is al veel aandacht voor hitte in de vorm van aangepaste werktijden voor medewerkers, het aanpassen van de activiteiten en door locaties te kiezen met voldoende verkoelingsmogelijkheden. De meeste panden beschikken over voldoende passieve koeling en in mindere mate over actieve koeling (airco's). Echter, de financiële middelen voor verduurzaming van scholen zijn beperkt. Bovendien zijn er volgens een van de respondenten ook financiële beperkingen op de lange termijn. Voor het vergroenen van schoolpleinen en het verduurzamen van panden wordt er gebruik gemaakt van fondsen en subsidies.

“De meeste scholen kunnen met behulp van subsidies de schoolpleinen vergroenen, maar er is vaak niet genoeg geld voor het beheer en onderhoud.” (Consent Scholen)

Dak- en thuislozenopvang

Ook de organisaties Leger des Heils en Humanitas beschikken over een hitteprotocol. Onderdeel van het protocol is onder andere het adviseren van bewoners en cliënten over het dragen van luchtige kleding, het ventileren van de woning. Ook is opgenomen op welke plekken in de gemeente watertappunten te vinden zijn. Uit het gesprek met het Leger des Heils is gebleken dat er weinig klachten bekend zijn van bewoners en cliënten met betrekking tot hittestress. Sommige woningen hebben een zonnescherm, maar verder zijn er geen specifieke maatregelen getroffen aan woningen.

Het Leger des Heils werkt aan het op tijd informeren van bewoners en cliënten.

Humanitas Onder Dak ondervindt veel hitteoverlast bij de opvang- en inlooplocaties voor cliënten en bewoners én in het eigen kantoorpand. Zo is gemeten dat de binnentemperatuur van (tijdelijke) woningen van de cliënten in de zomer kan oplopen tot 43 °C. De organisatie liet weten dat er beperkte mogelijkheden zijn om de panden te koelen omdat veel panden gehuurd worden. Humanitas Onder Dak kan daardoor geen beslissingen maken over eventuele aanpassingen.

Humanitas Onder Dak is gevestigd in de stad en omringd met weinig groen en veel versteend gebied. Zij liet weten dat het belangrijk is om verkoelingsmogelijkheden van de woningen en de kantoorpanden te onderzoeken. Langdurige hitte heeft namelijk invloed op de veiligheid binnen de organisatie; mensen slapen slecht en worden onrustig.

“Tijdens extreme hitte zijn er wel eens bewoners en cliënten in de wadi's bij de opvanglocatie gaan liggen ter verkoeling.” (Humanitas Onder Dak)

Woningbouw corporaties

De geïnterviewde woningbouwcorporaties (De Woonplaats, Domijn, Ons Huis, SJHT en Veste Wonen) lieten weten geen hitteprotocol of hitteplan te hebben. De woningbouwcorporaties zien de klachten binnen sommige corporaties wel iets toenemen en proberen hierop te anticiperen door bijvoorbeeld mee te doen aan onderzoeken om kennis te vergaren en bijbehorende acties uit te zetten. Enkele organisaties hebben een flyer met adviezen die tijdens hitte met huurders wordt gedeeld. Verder wordt er over het algemeen gewerkt aan concreet beleid voor het vergroenen van de woningen en het gebied rondom de panden. Dit blijkt een lastig thema

omdat het eigenaarschap van dit thema binnen organisaties soms mist en omdat andere investeringen prioriteit hebben. Een aantal woningcorporaties proberen de bewustwording onder huurders over het vergroenen van hun tuin te vergroten door hen te informeren over subsidiemogelijkheden. Andere woningbouwcorporaties zijn nog zoekende naar hoe zij de bewoners hierover het best kunnen informeren en activeren. Tot slot worden de meeste maatregelen aan de gebouwen pas toegepast bij noodzaak en als er veel klachten zijn vanuit de bewoners. Wel wordt er bij nieuwbouw vaak ingezet op passieve koeling (goede isolatie, zonneschermen, geen ramen op het zuiden).

VRT

Daarnaast is ook de Veiligheidsregio Twente (VRT) en geïnterviewd. VRT heeft vooral een adviserende rol over veiligheid in tijden van extreme hitte en werkt daarin onder andere samen met de overkoepelende brancheorganisatie van de 25 Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD'en) en Geneeskundige Hulpverleningsorganisaties in de Regio (GHOR). VRT liet weten inwoners van de gemeente Enschede te informeren over hitte via de website, via partners, huis aan huis krant, en communicatie via de gemeente. Vanuit VRT geeft de brandweer en de GHOR advies bij bepaalde sportevenementen tijdens warme periodes, zoals bij welke temperatuur water moet worden uitgedeeld. De GHOR neemt dan contact op met de gemeente, zodat zij bij de organisatie kunnen opvragen welke maatregelen zij voor het betreffende risico hebben.

SHT-THOON

SHT-THOON is een organisatie die verpleegkundigen detacheert naar huisartsenpraktijken. SHT-THOON liet weten dat er in de meeste huisartsenpraktijken geen hitteprotocollen zijn. In enkele huisartsenpraktijken worden tijdens warme periodes infographics op

beeldschermen afgebeeld om bezoekers te waarschuwen voor de gezondheidseffecten van hitte. Volgens de geïnterviewde is er behoefte aan meer communicatiemiddelen over hitte in de huisartsenpraktijken en zou een lokaal hitteplan een duidelijker beeld kunnen geven van de rol die huisartsenpraktijken kunnen spelen voor kwetsbare doelgroepen in tijden van hitte.

Bijlage 4 Projectblad hitteplan Pilot Menukaart Hitte

Tijdens de pilot 'Menukaart hitte' heeft de gemeente Enschede verschillende projecten uitgewerkt in projectbladen. Het opstellen van een lokaal hitteplan was een van deze projecten. Figuur B.4.1 toont het projectblad voor het opstellen van het lokaal hitteplan. Deze is als vertrekpunt gebruikt voor het opstellen van het voorliggende document.

Menukaart Hitte in de gebouwde omgeving

Uitwerken van een project

Stap 2: Formuleer naar aanleiding van stap 4 uit de Startsessie voor elk gekozen hitte-effect ten minste één project

☒ Gezondheid	☐ Gebouw	☐ Gebied
Titel Hitteplan: Een lokaal en vooral gezamenlijk ACTIE-plan Hittestress	Hitte-effect nummer 	
Omschrijving We maken een praktisch en doelgericht actieplan voor hitte in Enschede. Het plan geeft helderheid over wie wanneer aan zet is (vanuit welke rol) op welke actie tijdens een hitteperiode. Welke middelen zetten we in op welke plekken en op welke wijze? Daarnaast geeft het plan ook inzicht in welke acties, laagdrempelige communicatie(strategie) en projecten we gezamenlijk op de langere termijn inzetten.	Capaciteit / budget N.B. Alle partijen eigen uren- en middeleninzet vanuit gezamenlijk belang + Subsidiemogelijkheden? Zoals GALA (ond. Fysieke	
Waarom kies je dit project? We zien grote kansen in het gezamenlijk voorkomen en aanpakken van de negatieve gezondheidseffecten van hitte en hittestress. We geloven erin dat dit een gezamenlijke verantwoordelijkheid is. Waarbij we vooral een behoefte hebben aan inzicht en gezamenlijke sturing en coördinatie op dit punt. Belangrijk daarvoor is dat je van elkaar weet wie wat oppakt, vanuit welke rollen en daarbij ook elkaars kennis en netwerken benut.	Locatie Gemeentebreed. Maar wel met vertaling naar de buurten vanuit de specifieke opbouw van de buurt.	
Wat zien jullie als gewenst eindresultaat van dit project? - We hebben een concreet overzicht van welke acties we op korte en lange termijn nemen rond hittestress. Met ook een concreet protocol voor hitteperiodes. Helder daarbij is wie voor welke actie verantwoordelijk is vanuit welke rol. - Het is een compact en vooral actiegericht plan: * Kleine doelen en acties met verantwoordelijke partijen voor realisatie van deze doelen en acties. - Bijpassende communicatiestrategie met laagdrempelige communicatie gericht op de doelgroepen.	Betrokken actoren Stefan Volmer, Nancy Gerritsen, Mieke Vissers, Agnes Haveman, Marjan Benning, Guido Wevers, Wendy Bent-de Bont, Marcel Jongmans. Zie startsessie stap 4, Gezondheid, Punt 1. Gemeente, GGD, woningcorporaties. Nog na te gaan: veiligheidsregio, arbeidsinspectie, zorginstellingen, RIVM.	
Acties - Wanda Krol (GGD) inventariseert welke plannen er al zijn vanuit GGD, RIVM en veiligheidsregio. - Gemeente Enschede onderzoekt mogelijkheden voor subsidie zonwering. - Woningcorporaties: zonnesherm standaard (maken) bij huurwoning. - Gezamenlijk aanvullen en uitvoeren procesplan (opgesteld door TAUW). - Inventariseren van (kwetsbare) doelgroepen en hoe deze bereikt kunnen worden. - Gemeente Enschede inventariseert welke bestaande koele openbare gebouwen als koele opvangplekken kunnen dienen. En welke openbare gebouwen nog aangepast moeten worden op hitte. - Onderzoeken hoe werkgevers en arbeidsinspectie omgaan met hitte. - Status van het actieplan bepalen: dwingend/adviserend? Wie is verantwoordelijk voor veiligheid?	Waar liggen mogelijke koppelingen van dit project met de andere thema's (gezondheid, gebouw, gebied)? De omgeving (gebied + gebouw) hebben veel invloed op de kans dat mensen hitte(stress) ervaren. Inzicht in hitte op gebieds- en gebouwniveau geven meer inzicht in kwetsbare locaties en daarmee ook de (kwetsbare) groepen die gebruik maken van deze locaties.	
	Tijdslijn - Tweede helft van 2023: maken van een eerste opzet voor het actieplan middels een sprintsessie met vertegenwoordigers van partijen. - Begin 2024: verdiepen van het actieplan middels een tweede sprintsessie. Waarbij we eventuele besluitvorming regelen en ook al concrete projecten/ acties in gang zetten. - Voor de zomer van 2024: actieplan en protocol gereed. Bij hitte hebben we een gezamenlijk helder plan (en communicatiestrategie) hebben waarmee we gezamenlijk snel kunnen schakelen.	

B.4.1 Projectblad lokaal hitteplan